

УДК 340:001.89

Д.В. Смерницький,
кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА РОЗРОБЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ¹

У статті розглянуто питання правового регулювання проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт з розробки та виготовлення спеціальної та військової техніки. Визначено особливості та відмінності процесу науково-технічних досліджень за напрямом створення засобів спеціальної техніки та продукції оборонного призначення. Проаналізовано ліцензійні умови провадження господарської діяльності у сфері розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї.

Ключові слова: науково-технічна діяльність, науково-дослідна робота, дослідно-конструкторська робота, ліцензійні умови, спеціальна техніка, військова техніка.

В статье рассмотрены вопросы правового регулирования проведения научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ по разработке и изготовлению специальной и военной техники. Определены особенности процесса научно-технических исследований по направлению создания средств специальной техники и продукции оборонного назначения. Проанализированы лицензионные условия осуществления хозяйственной деятельности в сфере разработки, изготовления, реализации, ремонта, модернизации и утилизации вооружения, военной техники, военного оружия и боеприпасов к ней.

Ключевые слова: научно-техническая деятельность, научно-исследовательская работа, опытно-конструкторская работа, лицензионные условия, специальная техника, военная техника.

In the paper the considered questions of the legal adjusting of leadthrough of research and doslidno-konstruktorskikh works are from development and making of the special and military technique. Features and differences of process of scientific and technical researches are certain after direction of creation of facilities of the special technique and products of the defensive setting. The licensed terms of realization of economic activity are analysed in the field of development, making, realization, repair, modernization and utilization of armament, military technique, military weapon and live ammunitions, to it.

Keywords: scientific and technical activity, research work, doslidno-konstruktorska work, licensed terms, special technique, military technique.

Продовжуючи наші дослідження щодо правових аспектів науково-технічних розробок військової техніки, перейдемо до розгляду суб'єктів, що відносяться до зазначеної сфери науково-технічної діяльності.

¹ Закінчення. Початок у № 3.

Так, до суб'єктів загальної компетенції, які забезпечують адміністративно-правове регулювання сфери розробки військової техніки, необхідно віднести Верховну Раду України та Президента України. Які згідно зі ст. 5 та 6 розділу II Закону України "Про оборону України" [1] здійснюють повноваження у сфері оборони відповідно до Конституції України [2], в тому числі щодо законодавчого регулювання зазначеної сфери. Також згідно із Законом України "Про Збройні сили України" [3] керівництво Збройними Силами України в межах, передбачених Конституцією України [2], здійснює Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України. В особливий період керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями Президент України може здійснювати через Ставку Верховного Головнокомандувача, робочим органом якої є Генеральний штаб Збройних Сил України.

Крім того, до суб'єктів загальної компетенції також, на наш погляд, необхідно віднести Раду національної безпеки і оборони України, Ставку Верховного Головнокомандувача, центральні та інші органи виконавчої влади у сфері оборони.

Так, Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері оборони в межах повноважень, визначених Конституцією України [2] та Законом України "Про Раду національної безпеки і оборони України" [4] [1, ст. 7].

Для забезпечення стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами в особливий період може створюватися Ставка Верховного Головнокомандувача як вищий колегіальний орган воєнного керівництва обороною держави у цей період [1, ст. 8].

До суб'єктів, які безпосередньо регулюють сферу створення та використання військової техніки та продукції оборонного призначення, слід віднести Кабінет Міністрів України, Міністерство оборони України, Генеральний штаб Збройних сил України,

Так, Кабінет Міністрів України у сфері військової техніки визначає потреби в оборонних витратах, забезпечує виконання Державного бюджету України щодо фінансування заходів у сфері оборони у визначених обсягах, а також організовує розроблення і виконання державних програм розвитку Збройних Сил України, інших військових формувань та розвитку озброєння і військової техніки [1, ст. 9].

Крім того, згідно зі ст. 9 Закону України "Про Збройні сили України" [3] Кабінет Міністрів України організує підготовку та реалізацію загальнодержавних програм розвитку Збройних Сил України, озброєння та військової техніки й постачання зазначеної техніки Збройними Силами України.

До основних функцій Міністерства оборони України у сфері науково-технічних розробок військової техніки та постановки її на озброєння й використання відноситься в тому числі участь у формуванні оборонного бюджету та забезпечення виконання функцій замовника із державного оборонного замовлення на розроблення, виробництво, постачання, ремонт, знищення та утилізацію озброєння, військової техніки, військового майна і металобрухту, виконання робіт і надання послуг, а також на поставку матеріальних цінностей до мобілізаційного резерву Збройних Сил України [1, ст. 10].

Також відповідно до ст. 10 Закону України "Про Збройні Сили України" [3] до повноважень Міністерства оборони України належить забезпечення життєдіяльності Збройних Сил України, їх функціонування, бойової та мобілізаційної готовності, боєздатності, підготовки до виконання покладених на них завдань, застосування, комплектування особовим складом та його підготовку, постачання

озброєння та військової техніки, підтримання справності, технічної придатності та модернізації зазначеного озброєння і техніки, матеріальних, фінансових, інших ресурсів та майна згідно з потребами, визначеними Генеральним штабом Збройних Сил України в межах коштів, передбачених Державним бюджетом України, і здійснення контролю за їх ефективним використанням, організація виконання робіт і надання послуг в інтересах Збройних Сил України.

Генеральний штаб Збройних Сил України є головним військовим органом з планування оборони держави, управління застосуванням Збройних Сил України, координації та контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями [1, ст. 11].

Генеральний штаб Збройних Сил України у сфері створення та використання військової техніки визначає потреби в озброєнні та військовій техніці, необхідні для належного виконання завдань Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, контролює повноту і якість їх отримання.

Інші військові формування та відповідні правоохоронні органи здійснюють разом із Збройними Силами України підготовку та забезпечують готовність до спільних дій з метою оборони; узгоджують з Генеральним штабом оперативнo-стратегічні вимоги до озброєння та військової техніки, військово-технічного майна, його якісні та кількісні показники, спільно з Міністерством оборони України розробляють державну програму розвитку озброєння і військової техніки та формують державне оборонне замовлення [1, ст. 12].

До військових формувань у зазначеній сфері необхідно віднести Національну гвардію України, яка згідно зі ст. 1 Закону України “Про Національну гвардію України” є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначене для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [6].

На наш погляд, система правоохоронних органів України може мати такий вигляд: органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, податкова міліція, Управління державної охорони України, Військова служба правопорядку у Збройних силах України, органи і установи виконання покарань, органи охорони державного кордону та інші правоохоронні органи [5, с. 119]. З цього переліку віднести до суб’єктів, які безпосередньо задіяні у правовому регулюванні сфери розробки військової техніки, на наш погляд, можна органи внутрішніх справ, службу безпеки та органи охорони державного кордону.

Оскільки сфера оборони країни є розгалуженою та торкається всього суспільства, до суб’єктів сфери розробки продукції оборонного призначення слід віднести центральні та інші органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування [1, ст. 13, 14, 15].

Основними суб’єктами щодо проведення науково-технічних досліджень у сфері створення військової техніки та продукції оборонного призначення є державні та інших форм власності підприємства, установи та організації, як наукові так і виробничі.

Підприємства, установи та організації всіх форм власності виконують державні оборонні замовлення, в тому числі проводять наукові дослідження та виконують розробки у сфері оборони, створюють і підтримують у готовності мобілізаційні потужності, зберігають матеріальні цінності мобілізаційного резерву [1, ст. 16]. Звісно, до цієї категорії суб'єктів слід віднести Національну академію наук України та галузеві академії наук. Зазначені установи державної форми власності можуть брати участь у правовому регулюванні сфери створення військової техніки за умови, коли органи виконавчої влади делегують їм частину своїх повноважень щодо управління сферою розробки військової техніки.

Крім того, у ст. 39 Закону України “Про здійснення державних закупівель” [7] зазначено, що переговорна процедура закупівлі застосовується замовником як виняток у разі нагальної потреби у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням особливих економічних чи соціальних обставин, які унеможливають дотримання замовниками строків для проведення процедур конкурсних торгів, а саме пов'язаних з негайною ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, з особливим періодом, якщо замовником виступає Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, а також наданням у встановленому порядку Україною гуманітарної допомоги іншим державам. До особливого періоду належить і проведення антитерористичних операцій, ведення бойових дій тощо. Тобто ця умова стосується і закупівлі військової техніки та продукції оборонного призначення. Отже, враховуючи наведене, до суб'єктів, які безпосередньо здійснюють регулювання та розробку, використання та постановку на озброєння військової техніки, варто включити ще Службу зовнішньої розвідки України та Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про основи національної безпеки України” [8] національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам.

Отже, національна безпека стосується як потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, а також науково-технічної політики. Тобто проведення

науково-технічних досліджень та розробок щодо створення спеціальної техніки для правоохоронної діяльності та військової техніки й продукції оборонного призначення, а також загальна політика стосовно науково-технічного розвитку країни є питанням національної безпеки України.

Суб'єктами забезпечення національної безпеки згідно зі ст. 4 Закону є: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; прокуратура України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України; громадяни України, об'єднання громадян [8].

Це підтверджує нашу думку щодо визначення суб'єктів правового регулювання сфери науково-технічних розробок та випуску військової техніки, продукції оборонного призначення та спеціальної техніки для правоохоронних органів.

З метою відвернення і нейтралізації загроз національним інтересам в Україні розроблені й затверджені Указами Президента України Стратегія національної безпеки України [9] і Воєнна доктрина України [10]. Стратегією національної безпеки України [9] передбачено зміцнення потенціалу оборонної промисловості, насамперед, науково-технологічного, його ефективного використання в інтересах економічного розвитку держави, а також органів сектору безпеки і оборони [11, с. 24].

Як зазначають О. Труш та Є. Краснико, державні замовники для виконання своїх функцій мають право розміщувати на підприємствах, в установах та організаціях, визначених виконавцями, свої представництва або залучати до такої роботи на договірній основі інших державних замовників. Діяльність зазначених представництв провадиться відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України [11, с. 26]. Контроль за якістю продукції, робіт і послуг на всіх етапах розроблення, виробництва, модернізації, утилізації та ремонту, за цільовим використанням коштів, перевірка і узгодження документів щодо формування договірних цін здійснюються державними замовниками, які розміщують на підприємствах, в установах та організаціях представництва державних замовників. Представництва є підрозділами відповідних державних замовників [12]. Діяльність зазначених представництв регламентується Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про представництва державних замовників з оборонного замовлення на підприємствах, в установах і організаціях" [13].

Контроль ходу і результатів виконання дослідно-конструкторської роботи (ДКР) охоплює такі напрями та об'єкти контролю: плани робіт ДКР; звітну, науково-технічну, проектну, робочо-конструкторську, технічну, експлуатаційну, ремонтну та іншу документацію; обсяги робіт, що виконуються, і терміни їх виконання; якість результатів робіт і рівень їх відповідності тактико-технічному завданню (ТТЗ); фактичні витрати на проведення роботи та їх відповідність заданим у ТТЗ; ступінь і своєчасність впровадження (реалізації) отриманих результатів і їх відповідності встановленим цілям; ступінь виконання робіт та їх відповідності досягненням науки, техніки і сучасним технологіям. З точки зору виконання завдань, які вирішуються при воєнно-науковому супроводженні, вся їх сукупність може бути розподілена на дві взаємопов'язані групи: завдання організаційно-технічного характеру і науково-дослідні завдання [14, с. 16].

Таким чином, із метою вирішення зазначених питань в Україні існує система військових представництв – представництв державного замовника, що підпорядковується Управлінню військових представництв Міністерства оборони України, основним завданням яких є збереження національного надбання держави – промислових військових технологій, забезпечення якості та надійності продукції спеціального призначення, контроль за формуванням ціни на спеціальну продукцію та виконання мобілізаційних завдань підприємствами оборонно-промислового комплексу всіх форм власності [11, с. 26].

Тобто до суб'єктів, які відносяться до розробки, випробувань та використання військової техніки, повною мірою належать військові представництва, які відіграють ключову роль у створенні зазначеної техніки та при певних умовах можуть брати участь у правовому регулюванні цієї сфери.

Також відповідно до Закону України “Про організацію оборонного планування” [15] суб'єктами оборонного планування в межах повноважень, наданих Конституцією і законами України, є: Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; центральні органи виконавчої влади, які здійснюють керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями; Генеральний штаб Збройних Сил України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; урядові комісії, міжгалузеві та відомчі робочі групи. А основними завданнями оборонного планування є створення і підтримання на належному рівні державних ресурсів у сфері оборони, а також ефективне управління ними для забезпечення розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань, а також впровадження механізмів ринкової економіки у сфері оборонного планування для залучення інвестицій в оборонну промисловість.

Крім того, до суб'єктів спеціальної компетенції у сфері правового регулювання створення військової техніки слід віднести: суб'єктів, які входять у систему органів судової влади, органи прокуратури, митні та податкові органи.

Науково-технічні дослідження та розробки, як видно з наведеного, не тільки сприяють розвитку держави та суспільства в цілому, вони також впливають на національну безпеку та оборону, створюючи зразки військової техніки та продукцію оборонного призначення, а також засоби спеціальної техніки для боротьби зі злочинністю.

Отже, визначивши загальний перелік суб'єктів правового регулювання щодо створення та використання військової техніки та враховуючи наведене, спробуємо визначити, яка ж роль адміністративного права у формуванні та забезпеченні діяльності сфери розробки та виготовлення продукції оборонного призначення та військової техніки. Оскільки адміністративне право це самостійна галузь права, за допомогою якою здійснюється забезпечення суспільних відносин у сфері державного регулювання то, мабуть, на наше переконання, саме адміністративне право повинно відігравати основну роль у правовому забезпеченні сфери створення та впровадження продукції оборонного призначення. Звісно, сфера розробки, виробництва та постановки на озброєння військової техніки є надто складною, і вплив на її правове регулювання здійснює господарське, цивільне, фінансове, інформаційне право та ін. Відокремити вплив різних галузей права на зазначену сферу не можливо, адже на забезпечення суспільних відносин наведеної сфери впливають всі зазначені галузі права.

Але, як ми зазначили, адміністративне право повинно відігравати основну роль у регулюванні сфери створення військової техніки, об'єднуючи у правовому механізмі із забезпечення цієї сфери інші галузі права.

Отже, спробуємо визначити основні завдання адміністративного права (державного регулювання) у сфері створення (розробки й виготовлення) та запровадження у практичну діяльність (постановки на озброєння) продукції оборонного призначення (військової техніки).

Адміністративно-правове забезпечення створення (розробки й виготовлення) та запровадження у практичну діяльність (постановки на озброєння) продукції оборонного призначення (військової техніки) – це діяльність уповноважених органів виконавчої влади стосовно проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт з розробки засобів військової техніки, проведення їх відповідних випробувань та постановки на озброєння, а також модернізації й ремонту, в тому числі створення відповідних правових норм щодо державного регулювання сфери створення та використання продукції оборонного призначення.

Основними функціями адміністративного права у зазначеній сфері, на наш погляд, є такі.

1) Створення дієвого правового механізму щодо розробки, виготовлення та постановки на озброєння військової техніки.

На превеликий жаль, на цей час правовий механізм щодо забезпечення створення та використання військової техніки є недієздатним, оскільки правові норми, прийняті ще за часів СРСР, застаріли, державні стандарти, як зазначалося у цій сфері, створені ще у шістдесяті роки минулого сторіччя, та й законодавча база не відповідає вимогам сьогодення.

Правовий механізм щодо забезпечення сфери розробки та використання військової техніки має бути складним правовим механізмом та включати як складові адміністративно-правовий, господарсько-правовий, цивільно-правовий, фінансово-правовий, інформаційно-правовий механізми. Адміністративно-правовий механізм має стати об'єднуючим, за допомогою якого злагоджено повинні працювати всі правові механізми у цій сфері.

2) Створення належних умов фінансування розробки та виготовлення військової техніки. Цей напрям переважно повинен забезпечуватися фінансовим правом та фінансово-правовим механізмом. Адже переважно фінансування відбувається за кошти державного бюджету через державне оборонне замовлення. Отже, створення фінансово-правового механізму щодо чітко та належного фінансування зазначеної сфери є вкрай важливим. Також є важливим створення механізму податкових пільг для розвитку цієї сфери. Правові норми повинні забезпечувати прозорість процесу отримання фінансування, контролю за використанням коштів та звітуванням виконавців державного оборонного замовлення. Аде, на наш погляд, на сучасному етапі розвитку сфери розробки військової техніки необхідно розглядати такі напрями фінансування, як залучення інвестицій до розробок такої техніки, а також до фінансування розвитку підприємств. Немає сумніву, що у сучасному світі торгівля військовою технікою приносить значні зиски, отже, її виробництво може бути привабливим для інвесторів. Тобто саме механізм адміністративно-правового забезпечення фінансування зазначеної сфери в змозі вирішити необхідні завдання щодо поліпшення фінансового забезпечення розробки та виготовлення військової техніки.

3) Забезпечення розвитку військово-промислового комплексу. На цей напрям розвитку військової техніки, звісно, впливає належне фінансування, яке ми розглянули вище, але не тільки. Важливе значення має створення на рівні держави відповідних програм розвитку комплексу, виділення землі, створення умов до об'єднання зусиль у певному напрямі наукових установ та виробництв тощо. Більш за все на регулювання суспільних відносин у сфері розвитку військово-

помислового комплексу має господарсько-правовий, фінансово-правовий та адміністративно-правовий механізми.

Наприклад, однією з сучасних форм розвитку військово-промислового комплексу може стати створення наукових та технологічних парків, де будуть розроблятися та впроваджуватися нові інноваційні рішення у сфері науково-технічних досліджень. У разі відповідної державної підтримки та формування завдань, що спрямовані на розвиток військової та оборонної техніки, наукові та технопарки можуть забезпечити необхідний розвиток військово-промислового комплексу та створення нових видів озброєння й техніки, які зможуть конкурувати із розробками у цій сфері передових країн світу.

4) Забезпечення прав на об'єкти інтелектуальної власності у сфері науково-технічних досліджень зі створення нових видів озброєння, військової техніки, оборонної продукції. Зазначена сфера, мабуть, є найбільш "багатою" на об'єкти інтелектуальної власності. Розробка нових видів озброєння та військової техніки, включаючи космічну техніку, супроводжується створенням об'єктів інтелектуальної власності. І ці об'єкти інтелектуальної власності потребують надійної охорони та захисту. Напевне, ні в одній сфері суспільних відносин не має стільки засекречених розробок, як у сфері розробки озброєння та військової техніки. А це, в першу чергу, пов'язано з об'єктами інтелектуальної власності. Отже, правовий механізм повинен забезпечувати права на об'єкти інтелектуальної власності та всі можливості та наслідки щодо їх використання, продажі, надання у користування. У цій сфері більш за все повинні бути задіяні цивільно-правовий, адміністративний та інформаційно-правовий механізми.

5) Інформаційне забезпечення створення військової техніки. У нашому сучасному світі без інформації неможливо прожити. Кожна сфера суспільних відносин потребує відповідного інформаційного забезпечення. Не є виключенням і інформаційне забезпечення сфери науково-технічних розробок військової техніки. Ця сфера потребує, мабуть, чи не найбільшого інформаційного забезпечення, яке можна поділити, на наш погляд, на такі напрями: інформаційне забезпечення фундаментальних та прикладних досліджень у сфері фізики, біології, хімії тощо; інформаційне забезпечення об'єктів інтелектуальної власності стосовно створення нових об'єктів, які можуть бути застосованими до розробки нових видів озброєння та техніки; інформаційне забезпечення досвіду застосування того чи іншого виду озброєння чи техніки; інформаційне забезпечення нових розробок військової техніки в інших державах та їх технічних характеристик; інформаційне забезпечення розробки нового обладнання для обробки та виготовлення матеріалів та механізмів; інформаційне забезпечення створення відповідних державних механізмів з розробки та використання військової техніки, включаючи правовий, фінансовий, податковий, технічний тощо.

Отже, як ми бачимо, інформаційне забезпечення відіграє важливу роль у сфері створення військової техніки, та не тільки військової, а і спеціальної техніки для правоохоронних органів теж, а також іншої техніки для господарських потреб суспільства. У цій сфері більш за все є дієвим інформаційно-правовий механізм, який спільно з адміністративно-правовим механізмом можуть забезпечити належне правове регулювання інформаційного забезпечення сфери розробки військової техніки.

6) Експорте забезпечення створення військової техніки. Під цим видом забезпечення маємо на увазі створення відповідних умов для забезпечення експорту військової техніки. Якщо спеціальна техніка для правоохоронних органів зазвичай не є предметом експорту, адже кожна країна забезпечує розробку та випуск

спеціальної техніки самостійно, та ця техніка є не надто коштовною, то військова техніка є предметом експорту у багатьох країнах. При створенні відповідно конкурентоздатної військової техніки вона може приносити значні прибутки для держави та підприємств, які її випускають. Отже, створення, в першу чергу, правового механізму експорту військової техніки дуже важливе та впливає у кінцевому результаті на розвиток оборонно-промислового комплексу країни. Зазначений напрям розвитку військової техніки більш за все реалізується за допомогою господарсько-правового, адміністративно-правового механізмів, механізму управління митним режимом, міжнародно-правового механізму, які створюють відповідні засади щодо нормативно-правового регулювання зазначеної сфери суспільної діяльності.

Як зазначає І.С. Фанін, і ми з ним цілком погоджуємося, на позитивну динаміку розгортання та активізації співпраці підприємств вітчизняного оборонно-промислового комплексу з іноземними партнерами у військово-технічній сфері мають істотний вплив такі чинники негативного характеру: відсутність на сучасному етапі достатньої кількості представництв в інших країнах, які б займались пошуком потенційних ринків збуту товарів військового призначення та подвійного використання; нераціональне використання бюджетних коштів на багатьох напрямках, відсутність концентрації фінансових ресурсів виключно на пріоритетних напрямках розвитку нових зразків озброєння та військової техніки; нерівномірне представлення України на регіональних сегментах світового ринку озброєнь; сьогодишнє спрямування військово-технічної політики розвинених країн щодо держав колишнього СРСР на перехоплення передових ідей, придбання за безцінь нових технологій і конструкторської документації, закупівлю окремих зразків сучасного вискоєфективного озброєння для подальшого вивчення і налагодження їхнього виробництва на своїх підприємствах, а також залучення до співробітництва провідних фахівців; практична відсутність інвестування частини коштів у розвиток оборонного сегменту вітчизняної промисловості, отриманих від експортної реалізації озброєння та військової техніки; превалювання в багатьох випадках при продажу озброєння та військової техніки швидкоплинних економічних цілей над перспективними політичними та суто військово-технічними; сумніви з боку деяких держав щодо можливості точного виконання контрактів на виготовлення та поставку озброєння та військової техніки у зв'язку з нестабільністю політичної ситуації в країні та незадовільним станом оборонно-промислового комплексу; обмеженість внутрішніх замовлень озброєння та військової техніки для потреб власних збройних сил; активна діяльність іноземних конкурентів на світових ринках озброєнь, яка постійно зростає, особливо із зрушенням цих ринків; неможливість на базі фрагментів оборонно-промислового комплексу СРСР сформувати замкнену систему виробництва основних видів озброєння та військової техніки без всебічного розвитку міжнародної кооперації; недооцінка ролі провідних конструкторських бюро та науково-виробничих підприємств, здатних проводити розробку та створення основних складних систем озброєння та військової техніки; зменшення вартості і значення наявних технологій та незворотних втрат виробничо-технологічного потенціалу підприємств оборонно-промислового комплексу; низький рівень оперативності розгляду заявок на право здійснення експорту товарів і оптимізації процедур експортного контролю; вичерпання конструкторських, технологічних та технічних напрацювань, створених в оборонно-промисловому комплексі ще за радянських часів, без подальшого поновлення цих здобутків; відсутність цілісної системи з досліджень тенденцій розвитку ринків озброєнь, військово-технічного співробітництва та оборонно-промислового

комплексу інших країн; домінування продажу надлишкових зразків озброєння та військової техніки над новими; відсутність дієвої системи інформаційної підтримки реалізації важливих політичних і економічних проектів та протидії деструктивному зовнішньому інформаційному впливу; відсутність з боку держави централізованого контролю та супроводу діяльності багатьох спецекекспортерів, що нерідко сприяє недобросовісній зовнішній та внутрішній конкуренції між ними [16, с. 11–12].

7) Імпордне забезпечення створення військової техніки веде до коперації вітчизняних підприємств з передовими закордонними підприємствами. Наш світ стрімко розвивається і робити ставку тільки на власне виробництво мабуть не доцільно. Є країни та їх підприємства, які завоювали міжнародну славу у виробництві чи випуску тих чи інших технічних засобів, які можуть застосовуватися у військовій техніці. Інколи доцільніше та економічно вигідніше закупити необхідні технічні засоби за кордоном чим налагодити власне виробництво. Отже, створення сприятливих умов для імпорту необхідних технічних засобів чи їх складових для розробки й виготовлення військової техніки є надто важливим. Як і у попередньому випадку з експортом, зазначений напрям реалізується за допомогою господарсько-правового, адміністративно-правового механізмів, механізму управління митним режимом, міжнародно-правового механізму, які створюють відповідні засади щодо нормативно-правового регулювання зазначеної сфери суспільної діяльності.

8) Важливою функцією адміністративно-правового забезпечення створення та використання військової техніки є регулювання розробки та постановки на озброєння у спеціальний (особливий) період. Під терміном спеціальний період, ми маємо на увазі воєнний період, період проведення антитерористичних операцій, введення гібридних військових дій. Чим же зазначений період відрізняється від звичного? Цей період потребує прискорення створення озброєння, військової техніки та іншої продукції оборонного призначення.

Спробуємо відповісти на питання: “Як же можна прискорити розробку, випробування та постановку на озброєння військової техніки?”.

Звісно, спрощувати процес виробництва чи випробувань не можливо, адже від цього буде залежати якість військової техніки. Можна тільки розглянути питання щодо об'єднання деяких етапів розробки техніки, наприклад, об'єднати декілька видів випробувань. Тобто, на наш погляд, економія часу на технічній складовій розробки військової техніки неодмінно призведе до погіршення її якості та надійності.

Можливо скоротити час на складовій оформлення необхідних документів для надання відповідного дозволу підприємству на виконання зазначеного виду господарської діяльності, скоротити термін та спростити механізм надання фінансування. Наприклад, у спеціальний період можна проводити розробку військової техніки поза межами Державного оборонного замовлення за дозволом Кабінету Міністрів України, з відповідним звітуванням перед Кабінетом Міністрів України про проведену роботу та витрачені бюджетні кошти. Відповідний правовий механізм повинен бути розроблений у державі, а термін, на який він вводиться, повинен встановлюватися Кабінетом Міністрів України.

Отже, підводячи підсумок розгляду функцій адміністративно-правового механізму у сфері науково-технічних досліджень та розробок засобів військової техніки та продукції оборонно призначення, слід сказати, що у поєднанні з іншими правовими механізмами він повинен забезпечити повний комплекс правового регулювання суспільних відносин у зазначеній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 9. – Ст. 106.
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про Збройні сили України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 9. – Ст. 108.
4. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – № 35. – Ст. 237.
5. *Смерницький Д.В.* Адміністративно-правове забезпечення прав інтелектуальної власності в системі МВС України : монографія / Д.В. Смерницький ; за заг. ред. д.ю.н., проф. К.І. Беякова. – К. : ДНДІ МВС України, 2014. – 252 с.
6. Про національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2014. – № 17. – Ст. 594.
7. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 10 квітня 2014 року № 1197-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2014. – № 24. – Ст. 883.
8. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 351.
9. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України № 105/2007 від 12 лютого 2007 року.
10. Про Воєнну доктрину України : Указ Президента України № 648/2004 від 15 червня 2004 року.
11. *Труш О.* Державне управління формуванням оборонного замовлення в Україні / О. Труш, Є. Краснико // Публічне управління : теорія та практика. – 2012. – № 3(11). – С. 24–30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/index.html>.
12. Про державне оборонне замовлення : Закон України від 3 березня 1999 року № 464-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 17. – Ст. 111.
13. Про затвердження Положення про представництва державних замовників з оборонного замовлення на підприємствах, в установах і організаціях : Постанова Кабінету Міністрів України № 1107 від 21 жовтня 2009 року.
14. *Закалад М.А.* Проблеми воєнно-наукового супроводження створення автоматизованих систем управління військового призначення / М.А. Закалад, В.І. Білетов, К.В. Феоктистов // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. – 2013. – № 2(48). – С. 14–18.
15. Про організацію оборонного планування : Закон України від 18 листопада 2004 року № 2198-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 4. – Ст. 97.
16. *Фанін І.С.* Військово-технічне співробітництво України в процесі розвитку євроатлантичної інтеграції : безпековий вимір : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01 / І.С. Фанін. – К., 2010. – 22 с.

Отримано 06.10.2015